

Holdninger til EØS-avtalen etter 25 år

Stor oppslutning, men liten kunnskap

Sverdrup, Ulf ; Svendsen, Øyvind; Weltzien, Åsmund

Published in:
Internasjonal Politikk

DOI:
[10.23865/intpol.v77.1983](https://doi.org/10.23865/intpol.v77.1983)

Publication date:
2019

Document license:
[CC BY](#)

Citation for published version (APA):
Sverdrup, U., Svendsen, Ø., & Weltzien, Å. (2019). Holdninger til EØS-avtalen etter 25 år: Stor oppslutning, men liten kunnskap. *Internasjonal Politikk*, 77(4), 366-377. <https://doi.org/10.23865/intpol.v77.1983>

FOKUS: 25 ÅR MED EØS

Holdninger til EØS-avtalen etter 25 år: Stor
oppslutning, men liten kunnskapUlf Sverdrup, Øyvind Svendsen og Åsmund Weltzien
Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)

Sammendrag

I anledning EØS-avtalens 25-årsjubileum gjennomførte NUPI og Sentio i januar 2019 en opinionsundersøkelse i den norske befolkningen for å kartlegge nordmenns holdninger til EØS-avtalen samt deres kunnskaper og vurderinger i tilknytning til avtalen og mulige alternativer til den. Resultatene fra undersøkelsen viser at det er stor støtte til EØS-avtalen i befolkningen. Samtidig viser den også at kunnskapsnivået om EØS-avtalen er lavt i hele befolkningen, men særlig blant de unge. Videre viser resultatene at dersom EØS-avtalen skulle opphøre, ville Norge neppe kunne forvente noen ny bred konsensus om en alternativ tilknytningsform. I dette bidraget går Svendsen, Sverdrup og Weltzien gjennom resultatene fra opinionsundersøkelsen og diskuterer hva de impliserer for norsk europapolitikk.

Nøkkelord: EØS · Norge · spørreundersøkelse · holdninger

Innledning

I 2019 er det 25 år siden EØS-avtalen trådte i kraft. I den anledning har vi gjennomført en opinionsundersøkelse i den norske befolkningen for å kartlegge nordmenns holdninger til EØS-avtalen samt deres kunnskaper og vurderinger i tilknytning til avtalen og mulige alternativer til den. Her hjemme snakkes det ofte om demokratisk legitimitet og oppslutning i spørsmålet om Norges tilknytning til EU. Støtte og oppslutning i befolkningen er ett av flere viktige elementer når det gjelder å vurdere

*Kontaktinformasjon: Ulf Sverdrup, e-post: us@nupi.no

©2019 Ulf Sverdrup, Øyvind Svendsen og Åsmund Weltzien. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Ulf Sverdrup, Øyvind Svendsen og Åsmund Weltzien (2019). Holdninger til EØS-avtalen etter 25 år: Stor oppslutning, men liten kunnskap. *Internasjonal Politikk*, 77(4): 366–377. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v77.1983>

avtalens legitimitet og forankring. Demokratisk kvalitet handler også om innflytelse, representasjon, muligheter til ansvarliggjøring og kontroll samt omfanget av offentlig debatt. Dette er godt belyst i den offentlige utredningen fra 2012, som kartla Norges avtaler med EU (NOU 2012:2). Vi mener likevel at en mer omfattende undersøkelse om holdninger og synspunkter til EU-samarbeidet i det minste kan gi et viktig supplerende bidrag til den gryende EØS-debatten.

Resultatene fra undersøkelsen viser noen klare tendenser. For det første finner vi at det er stor støtte til EØS-avtalen i befolkningen. Sju av ti nordmenn mener at EØS-avtalen er en god avtale for Norge, og omtrent samme andel oppgir at de ville ha stemt for avtalen dersom det ble avholdt en folkeavstemning om EØS-avtalen i dag. Dette er høyt om vi tar i betraktning at undersøkelsen ble utført i en periode der det ellers er stor motstand mot norsk medlemskap i EU. I tillegg ble undersøkelsen gjort samtidig med prosessen der et viktig naboland – Storbritannia – var i ferd med å melde seg ut av EU, samt i en tid der vi ser mer nasjonalistiske og euroskeptiske strømninger i en rekke europeiske land.

For det andre finner vi at kunnskapsnivået om EØS-avtalen er lavt. Det er lavt i hele befolkningen, men det er spesielt lavt blant de unge – de som har levd hele livet innenfor og med EØS-avtalen. For det tredje finner vi at dersom EØS-avtalen skulle opphøre, ville Norge neppe kunne forvente noen ny bred konsensus om en alternativ tilknytningsform. Noen ville da ha foretrukket norsk medlemskap i EU, mens et flertall ville ha ønsket en mindre forpliktende tilknytningsform. I en slik situasjon ville et lite flertall ha foretrukket en mindre omfattende avtale med EU enn det Norge har i dag, eller ingen avtale i det hele tatt. Særlig relevant er det at en tenkt debatt om andre mulige tilknytningsformer ville ha splittet velgermassene til alle partiene som er representert på Stortinget.

Undersøkelsen er gjennomført av Sentio på oppdrag for NUPI. Det ble gjort intervjuer per telefon, og utvalget besto av 1000 personer over 15 år fra hele landet. Intervjuene ble gjort i perioden 2.–7. januar 2019. Utvalget er vektet for på best mulig måte å gjenspeile populasjonen med hensyn til kjønn, alder og geografi. Feilmarginene ligger mellom 1,9 og 3,1 prosentpoeng.

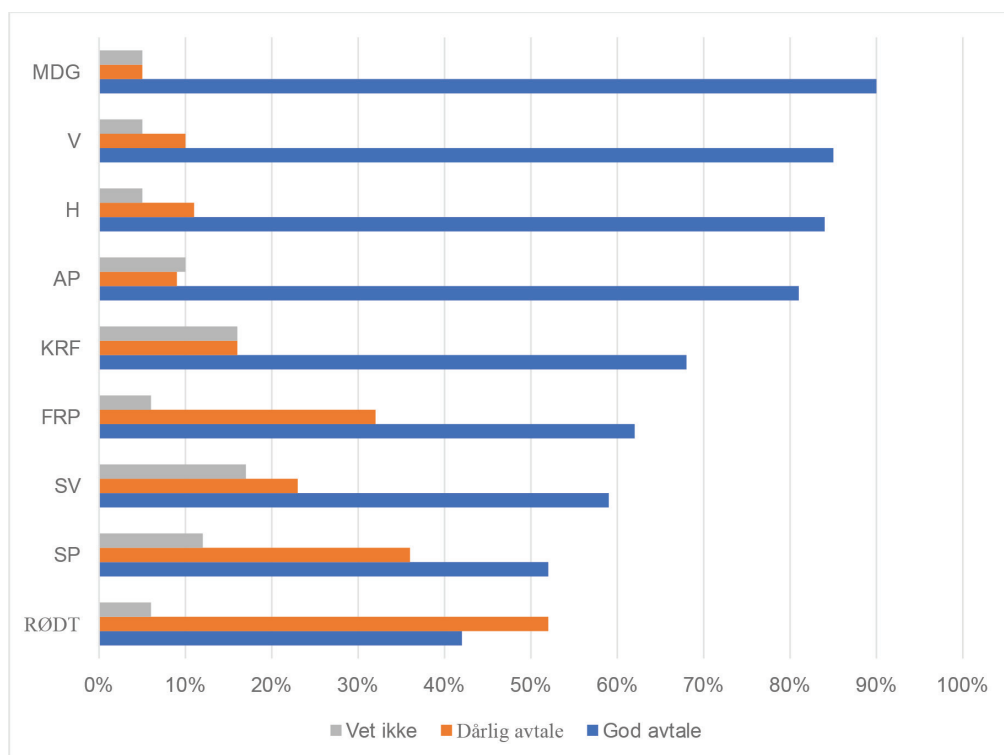
Bred oppslutning om EØS-avtalen

Vi finner at den generelle holdningen til internasjonalt samarbeid er sterkt positiv i Norge. Nesten ni av ti nordmenn er helt eller delvis enige i at Norge er avhengig av forpliktende internasjonalt samarbeid. Kun seks prosent er helt eller delvis uenig i påstanden.

Som antydnet finner vi også at støtten til EØS-avtalen er nesten like stor. Sju av ti mener at EØS-avtalen er en god avtale for Norge, mens bare 17 prosent mener at den er dårlig. Bare elleve prosent tilhører «vet ikke»-kategorien. Det er klart flertall som synes at EØS-avtalen er god, i alle befolkningsgrupper. Holdningen gjør seg gjeldende hos menn og kvinner, i alle aldersgrupper, i alle landsdeler, i by- og

landkommuner, i alle utdanningsgrupper og i alle inntektsgrupper. Det er også et flertall i alle politiske partier som synes at EØS-avtalen er god. Det eneste unntaket er de som oppgir at de stemmer partiet Rødt. Det er også interessant at et klart flertall av velgerne til Senterpartiet (SP) og Sosialistisk Venstreparti (SV) – de tradisjonelle «nei til EØS»-partiene – mener at EØS-avtalen er god. 52 prosent av de som stemmer SP, mener at EØS er en god avtale (36 prosent mener at den er dårlig), mens 59 prosent av de som oppgir at de stemmer SV, mener at EØS-avtalen er god (23 prosent mener at den er dårlig).

Til tross for denne brede støtten er oppslutningen større i noen grupper enn i andre. Over 80 prosent av velgerne til Venstre, Høyre, Arbeiderpartiet (AP) og Miljøpartiet De Grønne (MDG) mener at EØS-avtalen er en god avtale, mens det er litt over 60 prosent av velgerne til Fremskrittspartiet (FrP) og Kristelig Folkeparti (KrF) som mener det samme. Andelen som anser at EØS er en god avtale, er også større i grupper med høy utdanning (79 prosent) enn i grupper med lav utdanning (65 prosent). Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom ulike landsdeler. Unntaket er Nord-Norge, der «bare» 55 prosent mener at EØS-avtalen er god. I Oslo er oppslutningen også særlig stor. Der mener åtte av ti at EØS-avtalen er god.

Figur 1 Mener du at EØS-avtalen er en god eller dårlig avtale for Norge? (Målt i prosent, N = 1000)

Støtten til EØS er ikke bare passiv. Nær sju av ti oppgir at de ville ha stemt for EØS-avtalen dersom det ble gjennomført en folkeavstemning om norsk deltakelse i avtalen. Vi finner altså det samme mønsteret med hensyn til en tenkt folkeavstemning som i vurderingen av om avtalen er god eller dårlig. Det er et klart flertall som oppgir at de ville ha stemt for EØS-avtalen i en folkeavstemning i alle grupper. Dette gjelder menn og kvinner, alle aldersgrupper, alle landsdeler, alle utdanningsgrupper, alle inntektsgrupper og i alle politiske partier med unntak av Rødt. Den største andelen som ville ha stemt for EØS-avtalen i en folkeavstemning, finner vi blant velgerne til Venstre, Høyre, AP og MDG.

Spørsmålet om EU-tilknytning fremstilles ofte som polariserende og splittende i Norge. Det samme gjelder i andre europeiske land. Ikke minst har brexit prosessen i Storbritannia vist hvor vanskelig det er å finne brede nasjonale kompromisser. Sett i et slikt lys peker resultatene fra denne undersøkelsen klart i retning av at det er svært bred oppslutning – på tvers av politiske, økonomiske, geografiske, sosiale og kjønns-messige skillelinjer – om EØS-avtalen her hjemme.

I den grad meningsmålinger, folkelig oppslutning og støtte sier noe om demokratisk legitimitet, vitner derfor undersøkelsen om en solid demokratisk forankring av EØS-avtalen. Vi vet samtidig at demokrati ikke handler kun om folkelig oppslutning, men også om medbestemmelse, innflytelse, ansvarliggjøring og demokratisk kontroll. På flere av disse områdene har EØS-avtalen vesentlige og velkjente svakheter (se f.eks. Eriksen, 2008; Sjursen, 2015).

Er oppslutningen om EØS-avtalen likevel sårbar?

Til tross for den brede oppslutningen om EØS-avtalen er det langt fra åpenbart at oppslutningen om EØS-avtalen vil vedvare og være stabil over tid. Generelt vet vi at målinger av holdninger på områder der det ikke er en pågående politisk debatt, kan være mer upålitelige og omskiftelige (Lavrakas, 2008). Videre kan spørsmål om identitet og tilhørighet være viktigere og mer styrende og utslagsgivende enn mer pragmatiske og interessebaserte argumenter (Neumann, 2002). Holdninger kan også svinge med økonomiske konjunkturer (Grünfeld & Sverdrup, 2015).

På bakgrunn av det ovennevnte ser vi nærmere på noen av de faktorene som kan tenkes å danne grunnlag for holdningene, samt noen faktorer som kan være viktige for å forstå både stabilitet og endringer over tid. Vi ser særlig på tre sett med faktorer: i) Syn på om EØS-avtalen ivaretar økonomiske interesser og behovet for nasjonalt handlingsrom, ii) befolkningens kunnskap om avtalene og iii) mulige alternativer til EØS-avtalen dersom den skulle opphøre, i tillegg til vurderinger av hva som er de viktigste utfordringene Europa og Norge står overfor.

Økonomiske interesser, innflytelse og handlingsrom

Dersom vi ser på de økonomiske interessene, mener et flertall av befolkningen at de avtalene Norge har med EU ivaretar Norges viktigste økonomiske interesser. Vi

finner at sju av ti er helt eller delvis enige i påstanden om at avtalene ivaretar våre viktigste økonomiske interesser. 22 prosent er helt eller delvis uenig. Noe overraskende finner vi ganske små variasjoner blant respondentene i vurderingene av de økonomiske interessene.

Respondentene er mer splittet i synet på Norges handlingsrom og mulighet for innflytelse. Omtrent fire av ti mener at Norge ikke ville ha fått større innflytelse i EU som medlem, enn man har med EØS-avtalen, mens halvparten av respondentene tror at Norge ville ha fått økt innflytelse. Dette resultatet er neppe et uttrykk for at de spurte mener at EØS-avtalen gir spesielt stor innflytelse på EU. Vi antar heller at det kan være et uttrykk for at mange er nokså pessimistiske i vurderingen av hvor mye innflytelse et lite land som Norge ville kunne ha øvd på EU, også som medlem med stemmerett og representasjon i EUs organer, herunder i Rådet, Europakommisjonen, Europaparlamentet og EUs domstol.

I undersøkelsen finner vi også at et klart flertall av respondentene, nesten seks av ti, mener at EØS-avtalen gir Norge større nasjonalt handlingsrom enn EU-medlemskap. Bare litt mer enn to av ti mener at det nasjonale handlingsrommet vil bli større med EU-medlemskap enn med EØS-avtalen. To av ti finner at det er vanskelig å ha noen formening om betydningen av tilknytningsform for Norges nasjonale handlingsrom. I vurderingen av handlingsfrihet finner vi ikke nevneverdige forskjeller mellom ulike grupper. Ett viktig unntak er SVs velgere, der det er langt færre som mener at EU-medlemskap ville ha gitt mer nasjonal handlefrihet enn EØS-avtalen.

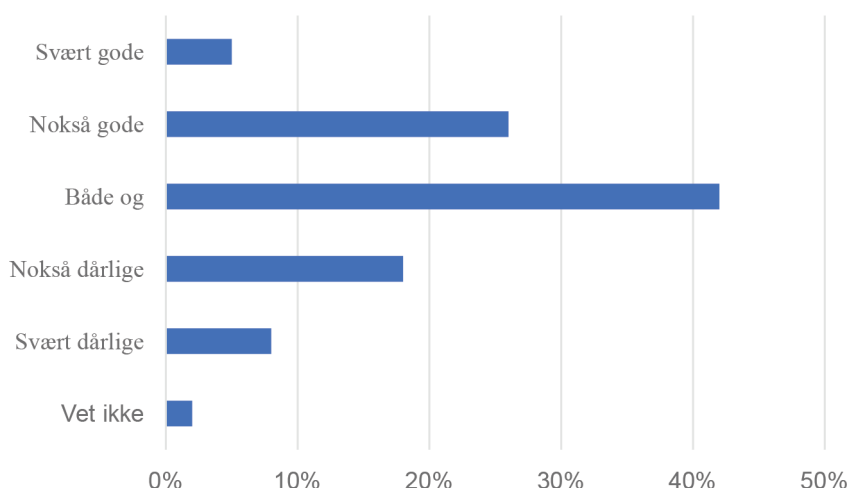
Disse resultatene peker i retning av at EØS-avtalens oppslutning i stor grad er knyttet til at den oppfattes å ivareta nasjonale økonomiske interesser. Samtidig mener mange at EØS-avtalen også ivaretar nasjonal handlefrihet på en tilfredsstillende måte, og i større grad enn hva et EU-medlemskap kunne ha gjort. Befolkningen synes heller ikke å være særlig opptatt av å øke Norges innflytelse eller representasjon. Det er dog et lite flertall som mener at Norges innflytelse ville ha økt med EU-medlemskap.

Liten kunnskap om EØS-avtalen

Kunnskapsnivået vedrørende Norges avtaler med EU er notorisk vanskelig å måle. Vi har i denne undersøkelsen bedt respondentene om å gi en subjektiv beskrivelse av egne kunnskaper uten å foreta noen form for mer objektiv kunnskapstest eller quiz.

Vi finner at kunnskapsnivået om EØS-avtalen er lavt. Bare én av tre (31 prosent) mener at de har gode kunnskaper, mens omtrent den samme andelen mener at de har dårlige kunnskaper. Fire av ti oppgir egne kunnskaper som «både og». Vi antar at det er god grunn til å anta at de som oppgir «både og», heller i retning av å ha et ganske lavt kunnskapsnivå.

Kunnskapsnivået er særlig lavt blant de unge. Blant dem som er under 30 år, er det bare omkring to av ti som oppgir at de har gode kunnskaper. Vi finner også at mange anser at egen kunnskap om EU faktisk er høyere enn kunnskapen om EØS-avtalen. Kunnskapen om Schengen-avtalen er enda lavere. Det er interessant

Figur 2 Kunnskaper om EØS (målt i prosent, N = 1000)

å notere at vi ikke finner noen klar og signifikant sammenheng mellom kunnskap og holdninger til EØS-avtalen. Det lave kunnskapsnivået er relativt jevnt fordelt mellom dem som er «for» og dem som er «mot» EØS-avtalen. Vi observerer også at kunnskapen er særlig lav blant dem som plasserer seg i «vet ikke»-gruppen, altså dem som ikke vet om de er for eller mot EØS-avtalen.

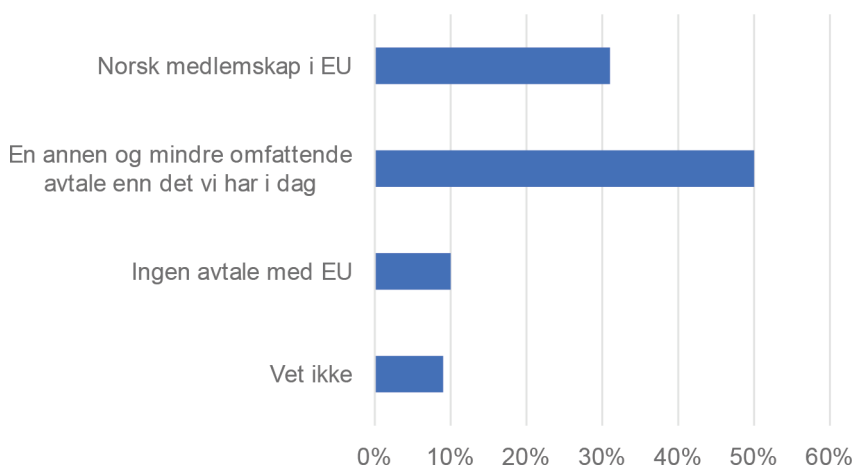
Vi ba også respondentene svare på om de mente det var vanskelig å skille mellom EU-medlemskap og de avtalene Norge allerede har. Vi finner at 47 prosent mener at det ikke er så stor forskjell mellom EU-medlemskap og Norges eksisterende avtaler. 40 prosent er uenig i dette og mener at det er store forskjeller. Igjen finner vi liten variasjon i ulike velgergrupper, men blant de eldste velgerne finner vi en særlig stor andel som mener at det ikke er så stor forskjell mellom EU-medlemskap og EØS-avtalen, mens blant de yngste er det en særlig stor andel som synes det vanskelig å forstå og synliggjøre forskjellene.

Samlet sett kan vi si at kunnskapsnivået er lavt om EØS-avtalen og Norges avtaler med EU generelt. Folkeavstemningen om medlemskap i EU i 1994 og forhandlingene om EØS-avtalen forut for dette var på mange måter også store pedagogiske og kunnskapsbyggende øvelser for hele befolkningen. Det er nå mer enn 25 år siden vi har hatt en omfattende europadebatt. Forhold rundt EØS-avtalen involverer i liten grad de ordinære politiske partiene, den dekkes i begrenset grad i mediene, og EØS-avtalen behandles i liten grad i skoleverket. Det er derfor ikke overraskende at kunnskapsnivået er lavt. Samtidig innebærer dette også at den støtten til EØS-avtalen som vi beskrev i første del av artikkelen, kanskje er mer knyttet til det vi kan kalle vage sympatier og generelle orienteringer. Videre kan kanskje også støtten til EØS-avtalen knyttes til mer rutinebaserte posisjoner, der mange har preferanse for status quo heller enn inngående og kunnskapsbasert kjennskap til avtalenes virkemåte og effekter.

Fremtiden og vurderinger av alternativer til EØS

I 2019 er det 25 år siden EØS-avtalen trådte i kraft. Avtalen har aldri vært refor-handlet, selv om den har endret seg dynamisk i hele perioden (se NOU 2012:2) Oppslutningen i EU og i EØS-statenes regjeringer (Norge, Island og Liechtenstein) har vært stor i hele perioden, selv om det i hele perioden også har vært en liten strøm av vanskelige enkeltsaker. Spørsmålet om EØS-avtalens fremtid har også vært preget av at det ikke har eksistert noe repertoar av mulige alternative tilknytnings-former å velge mellom, foruten EU-medlemskap. En såkalt sveitsisk løsning har for eksempel av mange blitt betraktet som urealistisk, siden EU neppe ville kunne tilby dette, mens det å returnere til frihandelsavtalene som kom i stand på begynnelsen av 1970-tallet, av mange anses som lite dekkende. Vi kan derfor ikke se bort fra at EØS-avtalens oppslutning ikke bare skyldes dens resultater, men også at andre alternativer har vært sett på som mindre attraktive eller ikke-eksisterende. Brexit prosessen i Storbritannia har også vist at et flertall for å gå ut av EU ikke nødven-digvis innebærer at det er flertall eller konsensus om en ny og annen form for til-knytning. Prosessen har heller vist tydelig den uroen og usikkerheten som kan være knyttet til å endre tilknytningsform.

Siden klare alternativer ikke foreligger, har vi ikke bedt respondentene om å velge mellom ulike alternativer. Vi har likevel spurt hva de ville foretrekke dersom EØS-avtalen av en eller annen grunn skulle opphøre. Resultatene er interessante: Bare omtrent tre av ti oppgir at de ville foretrekke EU medlemskap, mens halvparten oppgir at de ville ønske en mindre omfattende avtale enn det vi har i dag. 10 prosent vil ikke ha noen avtale med EU i det hele tatt.

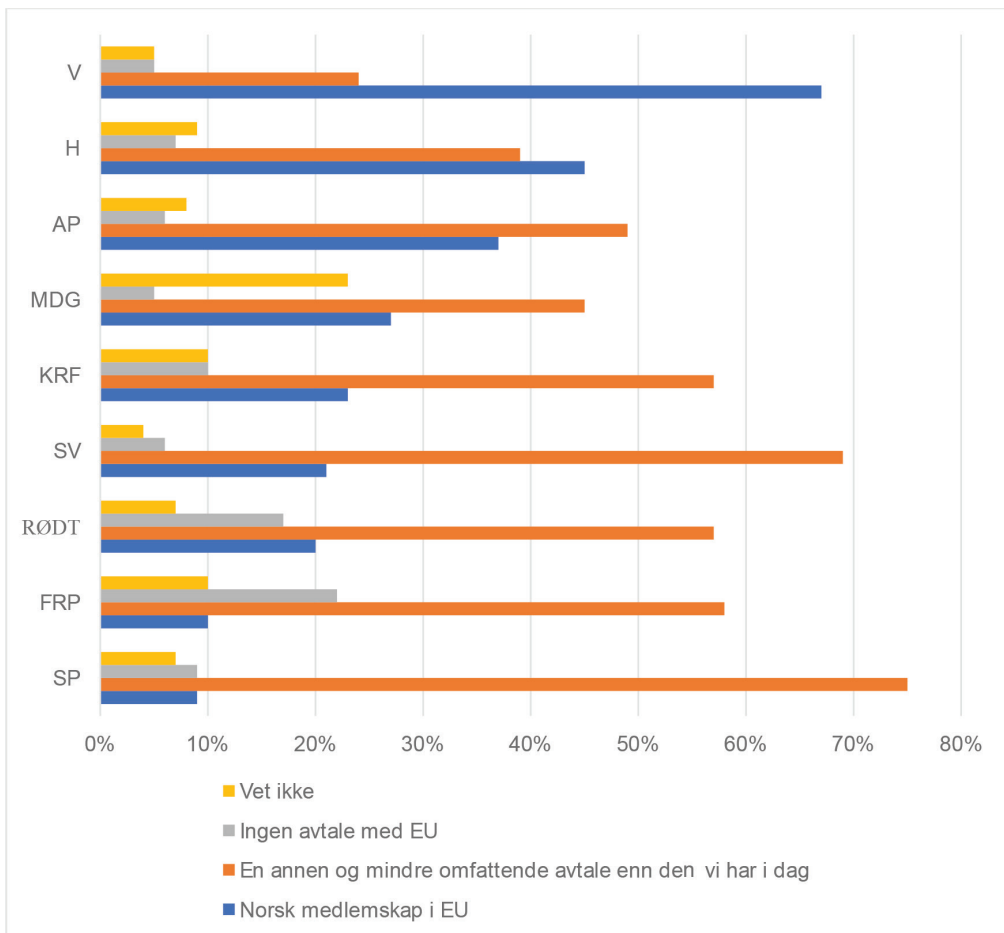

Figur 3 Foretrukket tilknytningsform dersom EØS-avtalen skulle bortfalle (målt i prosent, N = 1000)

Resultatene viser at vi ikke kan utelukke den samme politiske dynamikken i Norge som vi har sett i Storbritannia angående splittet syn på veien videre. I alle partier,

om enn i ulik grad, er velgerne splittet i spørsmålet om hvordan Norge burde være tilknyttet EU i et scenario der EØS-avtalen opphører.

Oppslutningen om EU-medlemskap er størst blant menn (35 prosent) og blant dem med høy inntekt (38 prosent). Unge og eldre velgere er i like stor grad EU-tilhengere i det gitte scenarioet. Det er bare blant Venstre-velgere det er mer enn 50 prosent som ønsker seg EU-medlemskap (67 prosent). Blant AP-velgerne er det flere som ønsker en mindre omfattende avtale enn den vi har i dag (49 prosent), fremfor EU-medlemskap (37 prosent). Hos Høyre-velgerne er det 45 prosent som oppgir at de ønsker EU-medlemskap, mens 39 prosent ønsker mindre omfattende samarbeid med EU enn dagens, dersom EØS-avtalen skulle bortfalle. Oppslutningen om EU-medlemskap i den tenkte situasjonen der EØS-avtalen bortfaller, er aller lavest hos FrP (10 prosent) og SP (9 prosent). En av fem FrP-velgere vil også i en slik situasjon foretrekke «ingen avtale» med EU, noe som er klart mer enn i alle andre grupper.

Figur 4 Foretrukket tilknytningsform dersom EØS-avtalen skulle bortfalle, etter parti (målt i prosent, N = 1000)

Vi finner altså i dette materialet en klar underliggende tendens i retning av mindre omfattende samarbeid med EU enn dagens, dersom EØS-avtalen skulle bortfalle. Det er samtidig viktig å være forsiktig med å tolke denne type resultater. På samme måte som begrenset kunnskap om EØS-avtalen kan være en kime til usikkerhet rundt den reelle støtten til EØS-avtalen, er det grunn til å tro at kunnskap og debatt også vil kunne endre vurderingene av alternative retninger dersom EØS-avtalen reelt sett skulle opphøre.

I debatten om fremtidig tilknytning er det også interessant å notere seg hva nordmenn anser å være de viktigste utfordringene for Europa (EFTA-landene og EU) for øyeblikket. Her har vi stilt det samme spørsmålet som stilles til EU-borgere gjennom Eurobarometeret. De to klart hyppigst fremhevede faktorene er «immigrasjon» (48 prosent) og «klima» (41 prosent). Deretter følger temaer som «terrorisme» (23 prosent), «økonomi» (22 prosent) og «arbeidsledighet» (22 prosent). Flere av disse utfordringene er grenseoverskridende, og effektive responser vil trolig fordre koordinasjon og samarbeid på tvers av landegrenser. Nordmenns vurderinger er ganske like dem vi finner i andre europeiske land.

Undersøkelsen viser samtidig at det er store forskjeller blant respondentene når det gjelder hvilke risikofaktorer eller utfordringer de legger særlig vekt på. Blant velgere som sympatiserer med FrP og Høyre, er man særlig opptatt av «immigrasjon», mens de som sympatiserer med SV, Venstre og MDG, er særlig opptatt av «klima». Kanskje litt overraskende finner vi at flere kvinner enn menn ser på «terror» som en utfordring, mens det er mindre overraskende at det blant de yngste (under 30 år) er noen færre som oppgir «immigrasjon» som største utfordring, sammenlignet med utvalget for øvrig. I denne sammenhengen er det særlig interessant å notere seg at det ikke er noen signifikante forskjeller i vurderingene av hva som er viktige utfordringer for Europa og EFTA-landene mellom dem som oppgir at de er «for» EØS-avtalen, og dem som er «mot» EØS-avtalen.

Hva med de unge?

I anledning jubileet har NUPI satt særlig fokus på «EØS-generasjonen», det vil si de unge voksne som har levd hele sitt liv i et Norge der EU-tilknytningen er rammet inn av EØS-avtalen. Derfor presenterer vi også i detalj noen funn som er spesifikke for den delen av befolkningen som er under 30 år.

Gruppen under 30 år er marginalt mer positiv til EØS-avtalen enn de som er eldre, både når det gjelder hvorvidt de mener det er en «god» avtale, og i andelen som ville ha stemt «for» ved en tenkt folkeavstemning om avtalen. Forskjellene er knapt signifikante.

Det er derimot tydelig at en større andel i gruppen under 30 år opplever å ha mindre kunnskap om både EU og EØS-avtalen enn i gruppen over 30 år. Fire av ti unge oppgir at de har «nokså dårlig» eller «svært dårlig» kunnskap om EØS-avtalen,

mens 18 prosent mener at de har «nokså god» eller «svært god» kunnskap om EØS-avtalen.

Blant de unge er det også en større andel som mener at Norge ville ha fått mer innflytelse i EU gjennom fullt medlemskap enn gjennom EØS-avtalen. Litt over halvparten av de spurte under 30 år er enige i påstanden, men vi finner også at en høyere andel av de unge oppgir at de ikke vet eller finner det umulig å ta stilling til påstanden.

Respondentene under 30 år er videre den aldersgruppen der flest trekker frem «klima» som den viktigste utfordringen for Europa. I denne gruppen er det også signifikant flere som vektlegger «økende levekostnader» som en viktig utfordring.

Avslutning

EØS-avtalen har vært hjørnesteinen i den norske tilknytningen til EU siden 1994, og avtalens dynamiske form fører til at Norge blir stadig mer integrert i EU. Den politiske oppslutningen har i perioden vært bred, både på Stortinget og i flere regjeringer. Med jevne mellomrom har det likevel vært debatt om EØS-avtalen. Som oftest har dette handlet om enkeltsaker, slik som innføringen av postdirektivet, som ble vedtatt i EU i 2008, eller striden om energibyrået ACER og EUs tredje energipakke. I tillegg har det siden utvidelsen i 2004 særlig vært debatt om arbeidsinnvandring, herunder virkninger på arbeidslivet knyttet til sosial dumping og samarbeidsforhold i arbeidslivet.

I lys av den pågående EØS-debatten i Fellesforbundet og LO virker det stadig mer sannsynlig at det vil kunne bli en mer helhetlig og omfattende debatt om hele EØS-avtalen. Et mulig utfall av denne prosessen er at det blir igangsatt en utredning om alternativer til EØS-avtalen. Det vil i så fall også for alvor trolig innebære en mer inngående debatt om hele EØS-avtalen som sådan, og om Norges forhold til EU i bredere forstand.

Det er også åpenbart at Storbritannias utmelding av EU er en særlig interessant prosess for Norge. Denne prosessen gir mer kunnskap og fører til mindre usikkerhet rundt alternative tilknytningsformer. Utfallet av brexit kan også gi innsikt i mulighetene og begrensningene som ligger i en slik prosess. For noen kan brexit være en kime til læring og inspirasjon, mens for andre kan prosessen fremstå som en advarsel. Samtidig er det åpenbart at Storbritannia også står i en særstilling i kraft av sin størrelse, strategiske betydning, historie og politisk institusjonelle tradisjon. De reelle overføringseffektene til Norge kan derfor være få.

I denne undersøkelsen har vi observert en stor og bred oppslutning om EØS-avtalen. Et klart flertall ville også ha stemt «for» dersom det var folkeavstemning om EØS-avtalen. Oppslutningen er stor i hele det politiske, geografiske og demografiske spekteret. Sann sett kan det se ut som at EØS-avtalen fortsatt etter 25 år fungerer som et godt og solid nasjonalt kompromiss rundt et ellers omstridt tema. Et flertall mener også at EØS-avtalen skaper en god balanse mellom å sikre nasjonale økonomiske interesser og samtidig ivareta tilstrekkelig nasjonal handlefrihet.

Samtidig viser undersøkelsen at støtten og oppslutningen også kan være sårbar. Kunnskapsnivået er lavt, både når det gjelder EU, EØS og Norges andre avtaler med EU. Kunnskapen er særlig lav blant de unge.

Undersøkelsen viser også at dersom EØS-avtalen skulle opphøre, ville spennin- gene rundt ulike alternative tilknytningsformer trolig komme til syne. Vi finner at velgergruppene til alle de ulike partiene med representasjon på Stortinget ville være splittet i spørsmålet om hvordan en eventuell ny tilknytning burde være. Et mindretall ville i et slikt scenario ha foretrukket EU-medlemskap, mens et flertall oppgir at de helst ville ha sett et mindre forpliktende samarbeid med EU enn det vi har i dag, uten at detaljene i et slikt alternativ foreligger. Noen ville også ha foretrukket ingen avtale.

Denne undersøkelsen gir ikke noe svar på hva som er den mest egnede tilknyt- ningsformen for Norge til EU og Europa, men vi tror at det i lys av den fremvoksende debatten omkring avtalen her hjemme også er naturlig at vi søker en bedre forståelse av holdningene nordmenn har til EØS-avtalen. I debatten om EØS-avtalen er det ikke uvesentlig å ta med seg at EØS-avtalen på nåværende tidspunkt anses som et farbart og akseptabelt kompromiss i spørsmålet om Norges tilknytning til EU.

Om forfatterne

Øyvind Svendsen er forsker i forskningsgruppen for global orden og diplomati ved NUPI. Han er ph.d.-stipendiat ved Københavns Universitet og har mastergrad i International Relations Theory fra London School of Economics.

Åsmund Weltzien er kommunikasjonssjef på NUPI. Han er utdannet sosialantropolog fra Universitetet i Oslo, har vært forsker i Telenor R&D og har tjenestegjort som norsk diplomat i Utenriksdepartementet.

Ulf Sverdrup er direktør ved NUPI. Han har en doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo. Før han begynte ved NUPI, var han professor ved Handelshøyskolen BI og professor ved ARENA Senter for europaforskning ved Universitetet i Oslo. Sverdrup står bak en rekke publikasjoner om ulike tema innen internasjonal politikk, med særlig vekt på europeisk politikk, europeisk integrasjon og norsk utenrikspolitikk. Han ledet sekretariatet for Europautredningen (NOU 2012:2).

Referanser

- Eriksen, E. O. (2008). Norges demokratiske underskudd. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 25(4), 368–379.
- Grünfeld, L. & Sverdrup, U. (2005). Når penga veier tungt: Norsk økonomi og oppslutningen om EU-medlemskap. *Økonomisk Forum*, 59(5), 39–48.
- Lavrakas, P. (2008). Encyclopedia of survey research methods. Sage research methods. <https://doi.org/10.4135/9781412963947.n501>
- Neumann, I. B. (2002). This little piggy stayed at home: Why Norway is not a member of the EU. I L. Hansen & O. Wæver (Red.), *European integration and national identity* (pp. 88–129). London: Routledge.

NOU 2012: 2. (2012). Utenfor og innenfor. Norges avtaler med EU. Hentet 7.10.2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-2/id669368/>

Sjursen, H. (2015). Enighet for enhver pris? Om legitimitetsgrunnlaget for norsk utenrikspolitikk. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 32(3), 219–232.

Abstract in English
Attitudes to the EEA Agreement After 25 Years: Considerable
Support, Little Knowledge

On the 25th anniversary of the EEA Agreement, NUPI and Sentio conducted a public opinion poll in January 2019 in the Norwegian population to survey Norwegians' attitudes to the EEA Agreement, as well as their knowledge and assessments of the agreement and possible alternatives to it. The results of the survey show that there is considerable support for the EEA agreement in the population. At the same time, it also shows that the level of knowledge about the EEA Agreement is low in the entire population, but especially among the youngest respondents. Furthermore, the results show that if the EEA Agreement were to cease to exist, Norway could hardly expect any new broad consensus on an alternative form of association. In this contribution, Svendsen, Sverdrup and Weltzien review the results of the opinion poll and discuss the results and what they imply for Norwegian European policy.

Keywords: EEA · Norway · opinion poll · attitudes